

"TÜRK OKÇULUĞU'NUN DUAYEN İSMİ TOZKOPARAN İSKENDER'E AİT YENİ TESPİT EDİLEN MENZİL TAŞI" MAKALESİNE REDDİYE

Şükrü Seçkin ANIK*

ÖZ

Ahmet Şen ve Sude Saki tarafından Karadeniz Araştırmaları Dergisi'nin 88. sayısında yayınlanan makale (Şen & Saki, 2025, s. 1659-1671), sosyal bilimlerde multidisipliner çalışmaların önemini ortaya koyması koyuyor olması bir yana, popüler kültürün yarattığı bilgi kirliliğinin akademik çalışmalarını nasıl sabote ettiğinin en açık göstergesidir. Normalde akademik çalışmaların mezkur bilgi kirliliğinin önüne geçmesi ve yanlışları düzeltmesi beklenirken bu eleştiri yazısına konu olan makalede durum tam tersine bir hal almıştır. Mezkur makale yeni tespit edildiği iddia edilen ünlü Osmanlı okçusu Tozkoparan İskender'e ait bir menzil taşı üzerinedir. Bizim bu eleştiri yazısını kaleme almamızdaki iki önemli motivasyondan ilki Osmanlı okçuluğu üzerine naçiz bazı yayınlar ve bir doktora tezi hazırlamış olmamız ve ikincisi ama kanaatimizce asıl önemli olanı günümüzde tarihi bilgilerin, zaten haddinden fazla çarpıtılıyor ve tahrif ediliyor olması ve bu tahrifat ve tahribata bir yenisinin daha eklenmemesinin önüne geçme gayesidir.

Anahtar Kelimeler: Tozkoparan İskender, Okmeydanı, Menzil Taşı, Makale, Eleştiri

REFUTATION OF THE ARTICLE "NEWLY DISCOVERED RANGE STONE BELONGING TO TOZKOPARAN İSKENDER, A DOYEN OF TURKISH ARCHERY"

ABSTRACT

The article published by Ahmet Şen and Sude Saki in the 88th issue of *Karadeniz Araştırmaları* (Şen & Saki, 2025, pp. 1659-1671), beyond ostensibly emphasizing the importance of multidisciplinary approaches in the social sciences, constitutes a striking example of how the misinformation generated by popular culture can undermine academic scholarship. Whereas academic studies are normally expected to counteract such misinformation and correct erroneous narratives, the article under review presents precisely the opposite situation. The aforementioned article focuses on a range stone claimed to have been newly identified and attributed to the renowned Ottoman archer Tozkoparan İskender. This critical review is motivated by two principal considerations. The first is our prior scholarly engagement with Ottoman archery, including several publications and the completion of a doctoral dissertation on the subject. The second—and in our view more significant—motivation is the intention to prevent the further proliferation of distortion and misrepresentation of historical knowledge, which is already subject to excessive manipulation in contemporary discourse, from being reinforced within academic venues.

Keywords: Tozkoparan İskender, Okmeydanı, Range Stone, Article, Critique

Giriş

Yazımıza Atatürk'e atfedilen şu sözlerle başlamak bağlam açısından meramımızı anlatmakta elimizi kolaylaştıracaktır: "*Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır.*" (Çambel, 1939, s. 269-272).

Reddiye

Gönderim Tarihi: 23.01.2026

Yayına Kabul Tarihi: 16.03.2026

* Dr. Öğr. Üyesi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tarih Bölümü. sukru.anik@ahievran.edu.tr.

ORCID: 0000-0001-7414-0442

Bu eleştirinin konusu olan “Türk Okçuluğu’nun Duayen İsmi Tozkoparan İskender’e Ait Yeni Tespit Edilen Menzil Taşı” başlıklı yayın, literatür, edebiyat, sanat tarihi ve metod eksiklikleri ile yazılmış baştan aşağı hatalı bir yayındır.

Tarih, geçmişte ne olduğunu bilme arzusu değil, “nasıl” ve “neden” sorularına cevap arayan bir anlama ve açıklama disiplindir. Tarihçiler olay ve olgular dizilerinin neden ve nasıllarını anladıkları gibi anladıklarını açıklamakla da yükümlüdürler. Modern tarih yazımında, bu anlama ve açıklama süreci olayları kronolojik olarak arka arkaya sıralayarak ilerlemez. Modern tarihçilik iki temel kolon üzerinde yükselmektedir. Bunlardan ilki sağlam bir metodoloji bilgisi diğeri de olay ve olgulara multidisipliner bir perspektifle yaklaşabilme yetisidir. İlkini “bilgi” ikincisini ise “yeti” olarak kavramlaştırmamın sebebi tarih metodolojisi öğrenilebilir bir bilgi olması, multidisipliner yaklaşımın ise uzun süren tecrübî bir deneyimin sonunda kazanılan bir yeti olması dolayısıyladır. Bu eleştiriye konu olan makale ise bu her iki kavramdan azade olarak hazırlanmış gibi görünmektedir.

Tarih metodolojisinin dört temel unsuru vardır. Bunlar; 1. Tarama, 2. Tasnif, 3. Tenkid, 4. Terkip. Tarihçi kendisine seçtiği konu üzerinde önce derinlemesine bir literatür taraması yaparak alanına hakim olur. Daha sonra hâkim olduğu alan içerisinde topladığı belgeleri çalışma konusuna ya da kronolojisine göre sınıflandırır. Üçüncü olarak toplanan ve tasnif edilen kaynakların doğru ve tutarlı olup olmadığı eleştirisi yapılır ki tarihçilik tam da bu noktada başlar. Tarihçiler kaynaklarını iki şekilde tenkid ederler. Bunlara dış tenkid ve iç tenkid denir. İbn-i Haldun dış tenkidi tarihin görünen yüzü yani “zâhirî mânâsı” ve iç tenkidi de görünenin arkasındaki asıl “hikmet” olarak adlandırır (İbn-i Haldun, 1986, s. 5). Dış tenkid kaynağın bizatihi kendisinin eleştirisi tarihin zâhirî manasının eleştirisidir. Tarihçi böylece kullandığı kaynağın gerçek olup olmadığını ve doğru bilgi içerip içermediğini anlar. İç tenkid ise kaynağın muhtevası, olay ve olguların arkasında yatan hikmetin yani görünen durumun arkasında yatan asıl nedenin eleştirisidir.

Bir kaynak, görsel ya da yazınsal olsun, oluşturulduğu döneme, topluma ve onu oluşturan kişiye ait sosyal, kültürel ve hatta psikolojik emareler taşır. Bu noktada tarih metodolojisinin dördüncü unsuru devreye girer ve tarihçi ilk üç aşamada anladıklarını sentezleyerek yani terkip ederek açıklamaya çalışır. Bunu yaparken de multidisipliner bir bakış açısı geliştirebildiği ölçüde konusunu daha iyi anlar, konusunu daha iyi anladığı ölçüde de daha iyi açıklar. Bu nedenle tarihçi çalıştığı konu ya da dönemin salt arşiv belgeleri ya da arkeolojik verileri yanında dönemin edebi üslubunu, sanatsal zevkini, o etnoğrafik çerçevesini ve kaynağı oluşturan kişinin ideolojik ya da psikolojik durumunu bir bütün halinde ele aldığı surette iyi bir tarihçidir.

Eleştiri konusu makalede ise bu unsurların hemen hepsini göz ardı edilerek geçerek doğrudan keşfedildiği sanılan bir envanter üzerinden çıkarımlar yapma yoluna gidilmiştir. Bir kere her şeyden önce Okmeydanı menzil taşları üzerine yapılan katalog çalışmalarının hakkıyla incelenmediği anlaşılıyor. Makalenin kaynakçasında Fazıl Ayanoglu’nun 1974 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan *Ok Meydanı ve Okçuluk Tarihi* adlı eseri ve Sedat Bayrakal’ın 2018 yılında Okçular Vakfı tarafından yayınlanan *İstanbul Okmeydanı Menzil Taşları* adlı eseri yer almaktadır. Bu her iki eserde de Osmanlı İstanbul’unda yapılan okçuluk faaliyetleri sonrası dikilen menzil taşları hakkında hem görseller hem de doyurucu bilgiler mevcuttur. Bu çalışmalarda yer almayan bazı menzil taşları da Şükrü Seçkin Anık tarafından 2023 yılında

tamamlanan doktora çalışmasında merbuttur ki mezkûr doktora çalışması eleştiri konusu makalenin kaynakçasında yer almamaktadır. Makalenin daha literatür taraması kısmında eksiklikler baş göstermektedir ki kaynaklar nasıl tasnif edilsin. Yazarlar maalesef bulduklarını sandıkları menzil taşının gerçek olup olmadığının dahi farkında değiller, kaldı ki o menzil taşının üzerindeki üsluba yönelik iç tenkid yapılabilirsin.

Daha açık bir ifadeyle makale yazarlarının İstanbul’un Tuzla ilçesi, Merkez Mahallesi 0 ada, 7133 parselde tespit ettiklerini iddia ettikleri menzil taşı gerçek bir menzil taşı değil, senaryo ve sanat danışmanlığını, Okçular Vakfı’ndaki görevim sırasında, fakirin üstlendiği; TRT’nin meşhur çocuk dizisi Tozkoparan İskender için ahşap malzeme kullanılarak 2019 yılında dizinin sanat ekibi tarafından üretilmiş bir dekordur. Dahası Tozkoparan İskender’e ait olduğu zannedilen bu “ahşap(!)” menzil taşının üzerindeki şiir fakir tarafından yazılarak yapımcılara iletilmiştir. Söz konusu süreç şahsi elektronik posta hesabımda mukayyettir. Set ekibi tarafından üretilen dekor menzil taşı ise Tozkoparan İskender dizisinde açık ve net olarak görülmektedir.

Bununla beraber durum, herhangi bir akademik yanlışlığın ötesinde çok daha vahim bir hal almıştır. Makale yazarlarının bulduklarını iddia ettikleri bu menzil taşı, yazarlardan birinin asli üyesi olduğu İstanbul 5 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) bir temsilcisi, Tuzla Belediyesi'nin (TB) bir temsilcisi ve Türk-İslam Eserleri Müze Müdürlüğü'nün (TİEM) bir temsilcisinin iştirak ettiği 26.02.2025 tarihli ve 695 numaralı toplantısında 34.36.559 dosya numarası ile tescillenmiş ve İstanbul İslam Eserleri Müzesi'ne kaldırılarak koruma ve konservasyon çalışmalarına başlanmıştır (Şen & Saki, 2025, s. 1659-1671).

İşte insanlığı şaşırtacak mahiyetteki hakikat tam olarak budur!

İstanbul 5 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu İBB, TB ve TİEM temsilcileri ile birlikte 2019 yılında ahşap malzemeler kullanılarak üretilen bir dizi seti dekorunu tarihi eser zannederek tescillemiş ve kurul üyelerinden bazıları bu konu üzerine akademik bir makale kaleme almışlardır!

“Türk Okçuluğu’nun Duayen İsmi Tozkoparan İskender’e Ait Yeni Tespit Edilen...

İSTANBUL 5 NUMARALI KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU’NUN 695 NUMARALI TOPLANTI GÜNDEMİ												
TOPLANTI TARİHİ: 26/02/2025 TOPLANTI YERİ: İSTANBUL												
Sıra No	Başvuru	İli	İlçesi	Paha	Ada	Parcel	Konu	Mülkiyet	Sit Alanı ve Durumu	Nereden Geldiği ve Tarihi	Temsilcisi	Doğru No
1	EH	İstanbul	Tuzla		0	2914	Minari tadilat projesi (3. öncelik) ve statik inşaat	Özel	Kentel ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Tuzla Böl. İmar ve Şehircilik Md. 10.01.2023 ve 3.12.2024	İst. B.Şehir Bld. Tems. Tuzla Bld. Tems. İst. Ark. Mnz. Mtd.	34.36.511
2	DHO	İstanbul	Tuzla	40		8443 (e2422)	Rekreasyon Tesisleri Projesi	Özel	Kentel ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Tuzla Belediye Başk. 03.02.2025	İst. B.Şehir Bld. Tems. Tuzla Bld. Tems. İst. Ark. Mnz. Mtd.	34.36.532
3	TT	İstanbul	Tuzla		192	1 ve 6 (e2401)	Sit sınırları genişletilmesi	Emlak Konut GYO A.Ş.	1. derece arkeolojik sit	İst. Ark. Mnz. Mtd. 24.02.2025	İst. B.Şehir Bld. Tems. Tuzla Bld. Tems. İst. Ark. Mnz. Mtd.	34.36.599
4	SS	İstanbul	Tuzla		0	7133	Kültür Varlığı Tespiti (Menzili Taşı)	Özel	Sit Dışı	Tuzla Belediye Başk. 24.01.2025	İst. B.Şehir Bld. Tems. Tuzla Bld. Tems. Türk İslam Eserleri Mnz. Mtd.	34.36.595
5	DG	İstanbul	Pendik		8638	7	Tescilli yapıların tamamı yerel işyeri alanı	Mülkiyet Hissedarı	Sit Dışı	Pendik Bld. Başk. 30.01.2025	İst. B.Şehir Bld. Tems. Pendik Bld. Tems.	34.28.111
6	AÖT	İstanbul	Kartal		19/94	12	Kültür Varlığı Tespiti (Yıkıntı)	Özel	Sit Dışı	İşgaliye 14.12.2023, İBB. 02.02.2023, Kartal Bld. Başk. 07.02.2023	İst. B.Şehir Bld. Tems. Kartal Bld. Tems.	34.25.758
7	EH	İstanbul	Kartal		1359	31	Restorasyon projesi	Özel	Sit dışı	Kartal Bld. Başk. 28.01.2023	İst. B.Şehir Bld. Tems. Kartal Bld. Tems.	34.25.601
8	EE	İstanbul	Maltepe	G22ABBC1E	16587	7	Verilen Sıra Sını, Aşırı Uygulama	Özel	Sit Dışı	Md. Bld. İmar Raportu- 17.02.2023	İst. B.Şehir Bld. Tems. Maltepe Bld. Tems.	34.27.13
9	SD	İstanbul	Maltepe	A08B4D1E	16547 (E2841)	29	Minari Proje (3. öncelik)	Özel	Sit dışı	Maltepe Belediye Başkanlığı- 16.01.2025	İst. B.Şehir Bld. Tems. Maltepe Bld. Tems.	34.27.475
10	CH	İstanbul	Maltepe		16525	105	Minari Proje (3. öncelik)	Özel	Kentel Sit Alanı	Maltepe Belediye Başkanlığı- 17.02.2025	İst. B.Şehir Bld. Tems. Maltepe Bld. Tems.	34.27.18
11	GB	İstanbul	Adalar				Mahkeme Kararı (2023/2413)	Özel, Hazine, Vakıf, MSH, Orman	Kentel, Arkeolojik, Doğal	CSİOB Tab. Var. Kor. Gn. Md.- 17.02.2025	İst. B.Şehir Bld. Tems. Adalar Bld. Tems. İst. Vak. 2. Böl. Md. Tems. İst. Ark. Bld. Md. Orman Bld. Md. Tems. İst. Çev. Şeh. İkt. Dış. İl Md. Tems.	34.01.250
12	GB	İstanbul	Adalar				Mahkeme Kararı (2023/2413)	Özel, Hazine, Vakıf, MSH, Orman	Kentel, Doğal	CSİOB Tab. Var. Kor. Gn. Md.- 17.02.2025	İst. B.Şehir Bld. Tems. Adalar Bld. Tems. İst. Vak. 2. Böl. Md. Tems. İst. Ark. Bld. Md. Orman Bld. Md. Tems. İst. Çev. Şeh. İkt. Dış. İl Md. Tems.	34.01.250
13	GB	İstanbul	Adalar (İlyazı Yöresi)		161	40-41-45	Mahkeme Kararı (2023/2413)	Özel	Doğal	CSİOB Tab. Var. Kor. Gn. Md.- 17.02.2025	İst. B.Şehir Bld. Tems. Adalar Bld. Tems. Orman Bld. Md. Tems. İst. Çev. Şeh. İkt. Dış. İl Md. Tems.	34.01.305

Resim 1: İstanbul 5 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 695 numaralı gündemi. 4. Sırada tescil edilen menzil taşı görülmektedir (<https://korumakurullari.ktb.gov.tr/Ek-lenti/131100.695-toplanti-gundemipdf.pdf?0> sitesinden 22.01.2026 tarihinde erişildi.)

Osmanlı Devleti’nde menzil okçuluğu, puta okçuluğu ve darp okçuluğu olmak üzere üç farklı branşta yarışmalar düzenlenmiştir. Bunların içinde en prestijli olanı en uzağa ok atanın kazandığı menzil yarışmasıdır. Menzil yarışmasında rekor kıran kemankeşlerin/okçuların adı unutulmasın diye menzil taşı adı verilen nişaneler dikilmiş, bu taşların üzerine dönemin edebi ve mimari üslubunu yansıtan şiirler ve süslemeler işlenmiştir. Eleştiri konusu makale Geleneksel Türk Okçuluğu, Okmeydanıları ve Tozkoparan İskender hakkında kısa bilgiler verdikten¹ sonra “Tozkoparan İskender’in Yeni Bulunan Menzil Taşı” başlığı altında buldukları menzil taşı dekoru hakkında bilgiler vermektedir. Buraya kadar makale eleştiriden uzaktır zira bu kısımlar literatürün tekrarı olarak giriş maiyetindedir. Ancak yazarlar bulduklarını iddia ettikleri taşın Tozkoparan İskender’in Arkunı Menzili’nde diktiği taş olduğu zannı içerisinde (Şen & Saki, 2025).

¹ Geleneksel Türk Okçuluğu, Osmanlı dönemi Okmeydanıları, Osmanlı okçuları ve menzil taşları hakkında literatürde doyurucu pek çok akademik çalışma bulunmaktadır. Bkz. (Anık, 2023; Yücel, 1999; Bayrakal, 2018)

Menzil alanı menzil yarışmalarının düzenlendiği istikameti belli sahalardır. Menzil açmak isteyen bir okçu/kemankeş Okçular/Atıcılar Tekkesi idarecilerinin izni ile önce atış yapacağı yeri belirler ve belirlediği yere bir *ayak taşı* diker. Ayak taşı okun atıldığı yere dikilen taştır. Daha sonra uygun rüzgârı arkasına alarak atış yapar ve eğer atılan ok 900 gez² mesafeyi geçerse burada bir taş daha dikilir. Böylece bir menzil açmış olur. Bir menzilde bu şekilde dikilen ikinci taş *ana taşı* adı verilir. Daha sonra aynı menzilde başka bir taş dikilmek istendiği takdirde bu ana taşına doğru atış yapılır. Yapılan bu diğer atışlar ana taşının en fazla 18 gez sağına ya da soluna düşebilir. Eğer bundan daha sağa ya da daha sola giderse atış kabul edilmez. Menzil alanında bu şekilde birbiri ardına dikilen taşların her birine menzil taşı adı verilir. Menzildeki en uzak mesafeye dikilen taş *baş taşı* ya da *ser-efraz* adı verilir (Anık, 2023; Yücel, 1999).

Arkurı Menzili Kazzaz Ahmed adında bir okçu tarafından Fatih Sultan Mehmed zamanında açılmış bir menzildir. Menzil Okmeydanı'nda Piyale Çeşmesi'nin Güneydoğusunda yer alan tepenin arkasındadır (Katip Abdullah Efendi, 2020s. 54). Makale yazarlarının bulduklarını iddia ettikleri taş ise Okmeydanı'ndan farklı bir kıtada yer alan Tuzla'dadır. Hâlbuki kendilerinin de makalede kaynak olarak kullandıkları Bahtiyarzade Hacı Hasan Çelebi (2017) ve Kâtip Abdullah Efendi (2020) gibi İstanbul Okmeydanı'na yönelik ilk bilgileri ihtiva eden yazarlar Arkurı Menzili'nin Okmeydanı'nda olduğunu zaten belirtmektedir. Kaldı ki yazarlar da taşın bu raya nasıl geldiğini anlamadıklarını ifade etmektedirler (Şen & Saki, 2025).

Son olarak Osmanlı döneminden günümüze ulaşan menzil taşlarının istisnasız hepsi, farklı formlar arz etmekle beraber, mermerden üretilmişlerdir (Bayrakal, 2018). Adı üzerinde “taş” olan bir malzemenin ahşaptan üretilmiş olabileceğine mezkûr kurul uzmanları ve temsilcilerin nasıl inandıkları da bir tartışma konusu olmakla birlikte XVI. yüzyıldan günümüze yazırları okunabilecek derece düzgün ahşap bir malzemenin ulaşabilmesinin mümkün olup olmadığı da ayrıca değerlendirilmelidir.

Bu eleştirinin amacı adı geçen kurulun yetkinliğini sorgulamak değildir. Ancak Kültür Bakanlığı'nın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları şehirlerdeki tarihi eserleri koruma altına aldığı gibi yıkım kararı da verebilmektedir. Bu eleştirinin amacı çok şükür ki bir yıkım kararı değil, akademik bir yanlışlığın düzeltilmesidir. İyi ki yazarlar mezkûr kararı bir makale yazarak ilan etmişlerdir. Aksi takdirde bir dizi dekorunun tarihi eser olarak tescillendiğini asla bilemeyecektik.

KAYNAKÇA

ANIK, Ş. S. (2023). *Okmeydanı Atıcılar Tekkesi Örneğinde Sos-Kültürel Yönleriyle Osmanlı Okçuluğu: XVIII. ve XIX. Yüzyıllar*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

AYANOĞLU, F. (1974). *Okmeydanı ve Okçuluk Tarihi*. İstanbul: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

BAYRAKAL, S. (2018). *İstanbul Okmeydanı Menzil Taşları*. İstanbul: Okçular Vakfı Yayınları.

² Pişrev oku ile 900 gez, yeksuvar oku ile 850 gez ya da haki oku ile 830 gez mesafe esas alınır. Ok çeşitleri ve menzil yarışmaları hakkında daha detaylı bilgi için bkz. (Anık, 2023; Yücel, 1999)

ÇAMBEL, H. C. (1939). Atatürk ve Tarih. *Belleten* , 3 (10), 269-272.

BAHTİYARZADE HACI HASAN ÇELEBİ. (2017). *Bahtiyarzade Risalesi*. (İ. A. Yüksel, Çev.) İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

KATİP ABDULLAH EFENDİ (2020). *Tezkire-i Rumat*. (Ş. S. Anık, Çev.) İstanbul: Yazma Eserler Kurumu Yayınları.

İBN-İ HALDUN (1986). *Mukaddime*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

İstanbul 5 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü. 01 22, 2026 tarihinde 695. Kurul Gündemi: <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/Eklenti/131100,695-toplanti-gundemipdf.pdf?0> adresinden alındı

ŞEN, A., & Saki, S. (2025). Türk Okçuluğu’nun Duayen İsmi Tozkoparan İskender’e Ait Yeni Tespit Edilen Menzil Taşı. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi* , XXII (88), 1659-1671.

YÜCEL, Ü. (1999). *Türk Okçuluğu*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.